

Hyväksynyt sivistyslautakunta

14.9.2022 § 62

HAAPAJÄRVEN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

ESIPUHE

Lapsen elämän tärkein pohja suotuisalle kasvulle ja kehitykselle ovat lempeät, lämpimät ja lujat ihmissuhteet omiin vanhempiin, sisaruksiin ja lapsen muuhun lähipiiriin. Tämä toteutuu parhaiten perheen monipuolisella yhteisellä tekemisellä ja kokemisella, päivittäisellä yhdessä puuhaamisella, niin arkisilla askareilla kotona ja lapsen lähiympäristössä, kuin myös perheen yhteisillä juhlahetkillä. Tuo perheen antama vahva pohja on lapselle turvallinen alusta tutustua isompaan maailmaan.

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Haapajärven varhaiskasvatuksen pedagogisena tavoitteena on lasten tunnetaitojen harjoittelu, leikin ja lapsen oppimisympäristön kehittäminen sekä liikkuminen ja tutustuminen lasten kanssa luontoon ja lähiympäristöön. Kaikessa toiminnassa huomioidaan perheiden kanssa tehtävä yhteistyö ja pyritään mahdollistamaan lapsen ja perheiden osallisuus toimintaan. Jokaiselle lapselle tehdään yhdessä lapsen huoltajien kanssa henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jota arvioidaan säännöllisesti, ja näin varmistetaan lapsikohtaisten tavoitteiden toteutuminen.

Tämä Haapajärven varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa toimii kaikkien varhaiskasvatuspaikkojen toimintaa ohjaavana ja suuntaavana, ryhmien kasvatuskäsityksiä kokoavana ja yhtenäistävänä asiakirjana.

*Tapahtui kerran – ja yhä tapahtuu,
että pihallesi kasvaa satupuu.
Kun avaat oven, niin silloin Hui!
Juuri silloin se tapahtui.*

(Kirsi Kunnas, Tiitiäisen metsä)

Haapajärvellä 31.5.2022

Minna Hattunen, varhaiskasvatuksen johtaja

ESIPUHE	2
1 VARHAISKASVATUS	5
1.1 Toiminnan suunnittelu, toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen.....	6
1.2 Lasten suusta	8
2 LEIKKI.....	9
3 YHTEISTYÖ VARHAISKASVATUKSESSA.....	10
3.1 Yhteistyö huoltajien kanssa	10
3.1.1 Tutustuminen.....	11
3.1.2 Kohtaaminen ja yhteydenpito	11
4 LAPSEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA.....	13
4.1 Kolmiportainen tuki varhaiskasvatuksessa	15
4.1.1 Yleinen tuki	16
4.1.2 Tehostettu tuki.....	16
4.1.3 Erityinen tuki	17
4.2 Varhaiskasvatuksen palvelurakenne ja yhteistyötahot Haapajärvellä .	18
4.2.1 Varhaiskasvatuksen palvelurakenne.....	18
4.2.2 Varhaiskasvatuksen erityisopettaja	18
4.2.3 Lastenneuvola.....	19
4.2.4 Perhetyö.....	19
4.2.5 Puheterapeutti	20
4.2.6 Fysioterapia	20
4.2.7 Toimintaterapia	20
4.2.8 Vammaispalvelut	21
4.2.9 Perheneuvolapalvelut.....	21
4.2.10 Perhekeskustoiminta.....	21
4.2.11 Lapsiperheiden kotipalvelu.....	22
4.2.12 Lapsen kasvun tukiryhmä	22
5 KIELTEN RIKAS MAAILMA	24
5.1 Kehittyvät kielelliset identiteetit.....	24
5.1.1 Vuorovaikutustaidot.....	25
5.1.2 Kielen ymmärtämisen taidot	25
5.1.3 Puheen tuottamisen taidot	25
5.1.4 Kielen käyttötaidot.....	25
5.1.5 Kielellinen muisti ja sanavarasto	26
5.1.6 Kielitietoisuus	26
5.1.7 Monilukutaito	26
6 ILMAISUN MONET MUODOT	27
6.1 Musiikki.....	27
6.2 Kuvallinen ilmaisu.....	28
6.3 Sanallinen ja kehollinen ilmaisu	28
6.4 Käsitteellinen ilmaisu.....	28
7 MINÄ JA MEIDÄN YHTEISÖMME	30
7.1 Eettinen ajattelu.....	30
7.2 Katsomuskasvatus	30
7.3 Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus	30
7.4 Eihän kiusata - ollaan kavereita	31
8 TUTKIN JA TOIMIN YMPÄRISTÖSSÄNI	32

8.1 Ympäristökasvatus	32
8.2 Matemaattinen ajattelu.....	33
8.3 Teknologia- ja mediakasvatus.....	33
9 KASVAN, LIIKUN JA KEHITYN.....	34
9.1 Liikkuminen.....	34
9.2 Ruokakasvatus	34
9.3 Terveys ja turvallisuus	35
LIITE 1	37
LIITE 2	38
LIITE 3	40

1 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on lapsen kasvatuksesta, hoidosta ja oppimisesta rakentuva kokonaisuus, jota ohjaavat varhaiskasvatuslaki sekä valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Inklusiivisiin periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivinen varhaiskasvatus vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin.

Varhaiskasvatus on välittämistä ja lapsen elämässä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen yksilöllistä ja tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jossa lapsen leikillä on keskeinen merkitys. Varhaiskasvatuksessa tarvitaan yhteistyötä, jotta perheiden, kasvattajien ja muiden tahojen kanssa tehty yhteistyö muodostaa lapsen oppimisen, kasvun ja kehityksen kannalta eheän kokonaisuuden.

Varhaiskasvatuksen lähtökohtana on jokaisen lapsen yksilöllisyys, lapsen omat kiinnostuksen kohteet, vahvuudet, tarpeet ja tulevaisuuden näkymät. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa ja kasvatustaluteluissa syvennetään näihin asioihin liittyvää yhteistä tietoa ja tuntemusta lapsesta sekä luodaan pohjaa lapsen laaja-alaiselle osaamiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Kasvatustaluteluissa lapsen huoltajat, varhaiskasvattajat ja muut mahdolliset yhteistyötahot tuovat arvokkaan tietämyksen lapsesta asianosaisten käyttöön ja näin auttavat kaikkia toimimaan johdonmukaisesti, lasta kuunnellen, kunnioittaen ja ymmärtäen.

Jokaisella lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen sekä saada tarvitsemaansa tukea. Lapsella on oikeus olla lapsi ja hänellä on oikeus tulla hyväksytyksi omana itsenään. Lapsen yksilöllisyyttä kunnioitetaan ja hänen persoonallista kehittymistään tuetaan. Varhaiskasvatuksessa perheiden kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana ja se huomioidaan kaikessa toiminnassa.

Lapsella on oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin, turvattuun kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Hänellä on oikeus turvalliseen ja terveeseen ympäristöön, jossa voi leikkiä monipuolisesti, tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

Visio:

*Arki rakennetaan lapsen ja
perheen kanssa yhteistyössä*

Arvoperusta ja oppimiskäsitys:

*”Lapsen parhaaksi sydämellä,
taidolla ja rakentavalla
yhteistyöllä”*

1.1 Toiminnan suunnittelu, toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen

Yksikön toiminnan suunnittelun lähtökohtana ovat lapsen varhaiskasvatussuunnitelmat. Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessäideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Lasten osallisuudella onkin merkittävä rooli varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, kehittämisessä ja arvioinnissa. Osallisuudessa lapsi tuntee tulleensa kuulluksi ja että hänen sanoillaan on merkitystä. Kyse on pienistä arjen teoista, joilla on kuitenkin suuri merkitys lapsen elämässä. Luottamus lapsen ja varhaiskasvattajan välillä luo perustan osallisuuden syntymiselle.

Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia, nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa. Haapajärven varhaiskasvatuksessa toimintaa arvioidaan ja kehitetään sekä koko organisaation tasolla että yksikkökohtaisesti. Organisaatiotasolla arvioidaan varhaiskasvatuksen tarvittavaa laajuutta ja toimintamuotojen vastaavuutta kunnassa esiintyvään tarpeeseen.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Lisäksi varhaiskasvatuksessa arvioidaan säännöllisesti mm. pedagogisia työtapoja, toiminnan tavoitteita ja niiden toteutumista, oppimisympäristöä sekä johtajuutta.

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen jatkuva ja keskeinen työmenetelmä, joka tuottaa tietoa lapsen elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lapsen lisäksi myös huoltajan osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen. Pedagogisen dokumentoinnin kautta lapsen jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi. Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Pedagoginen dokumentointi Haapajärven varhaiskasvatuksessa toteutuu erityisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa sekä muissa huoltajien kanssa käydyissä keskusteluissa ja kasvunvihkoa täytettäessä. Lisäksi pedagoginen dokumentointi ilmenee esimerkiksi esillä olevista valokuvista, lapsen piirustuksista, sadutuksista ja muista tuotoksista sekä henkilökunnan kirjaamista havainnoista. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lapsen kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi.

1.2 Lasten suusta

Arvot = arvuuttelu

Visio = tuuliviiri

Varhaiskasvatus = varakasvatus - joku kasvattaa varalta

Vasu = vasara ja fasaani

Osallisuus = osallistumista, vaikkapa kilpailuun

Tasa-arvo = lotossa arvotaan

Vuorovaikutus = että vaihtuu lääkärissä vaikka toisen vuoro

Leikki = leikkii toisen kanssa, jos haluaa leikkiä yksin

Yhteistyö = jos on mennyt jotain rikki jostain tapahtumasta, niin yhteistyöllä menee nopeammin

Tuen tarve = jos on murtunut jalka...niin toinen voi auttaa kävelemaan

Monikulttuurisuus = joku maa ja että siinä maassa asuu jotain ihmisiä

Kuunteleminen = et kaikki menee pois niinku korvan edestä

Arviointi = arvaa vaikka et mikä päivä tänään on

Oppiminen = oppii jotain tärkeää, voi opettaa myös toista...että jonkun vaikkapa asian oppii

Vaikuttaminen = semmosta, jos tekee jottai kivvaa ja toinen näkkee sen, niin se toinen voi tehdä sen saman

2 LEIKKI

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa, sillä se edistää lapsen hyvinvointia ja kehitystä. Siinä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Leikki on siis tärkeä kehityksen ja oppimisen kannalta, mutta leikillä on myös arvo itsessään, sillä se on lapselle tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa.

Henkilöstön tehtävänä on luoda muunneltava toimintaympäristö, joka tukee oppimista ja kehitystä sekä mahdollistaa lapsen luovan ja kehittyvän leikin. Henkilöstön on mahdollistettava myös lasten osallisuus niitä rakennettaessa. Toimintaympäristö rakentuu henkilöstön havainnointien sekä lasten toiveiden ja mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Toimintaympäristön rakentamisessa ja leikin ymmärtämisessä merkittävä rooli henkilöstölle on myös sen hetkisen lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen.

Jokaisella lapsella on oltava mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa, tarpeidensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Tämä edellyttää henkilöstöltä ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa, milloin leikki tarvitsee kannattelua ja ohjausta. Aikuinen on läsnä ja kiinnostunut leikistä, kuitenkin niin että leikki säilyy edelleen luontevana ja lapsilähtöisenä. Aikuisen läsnäolo luo turvallisen ilmapiirin, ennaltaehkäisee ristiriitoja sekä tukee lasten välistä vuorovaikutusta. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Henkilöstön on mahdollistettava pitkäkestoiselle leikille aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia leikkivälineitä ja materiaaleja. Pitkäkestoinen leikki on myös merkittävä osa projektityöskentelyä, jossa aikuinen ja lapsi ihmettelevät ja oppivat yhdessä sekä jakavat kokemuksen, tekemisen ja leikin ilot.

3 YHTEISTYÖ VARHAISKASVATUKSESSA

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Nykyisen tieto- ja viestintäteknologian ansiosta yhteistyö kaikkien tahojen kanssa on aiempaa vaivattomampaa ja nopeampaa. Haapajärvellä koko varhaiskasvatus käyttää sähköistä Päikky-järjestelmää ja jokaisella päiväkodilla on omat Facebook-sivut.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Näihin pe- rehdytään tarkemmin kappaleessa ”4. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa”. Yhteistyö esi- merkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja Haapa- järvellä ovat esimerkiksi Maaselän Martat, MLL, seurakunta, poliisi, palo- ja pelastuslai- tos, vanhus- ja hoivayksiköt sekä paikalliset yritykset.

3.1 Yhteistyö huoltajien kanssa

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yh- teistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Huoltajien ja varhaiskasvatuk- sen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittä- vän tuen antamiseen.

Kasvatusyhteistyössä olennaista on luottamuksen rakentaminen, tasa-arvoinen vuorovai- kutus ja keskinäinen kunnioitus. Lapsen huoltajilla on mahdollisuus varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tavoitteiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Varhaiskasvatuksen arkea tehdään näkyväksi monin eri ta- voin, jolloin huoltajien on helpompi olla osallisena. Yhteistyön merkitys on erityisen tär- keää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuk- sen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen.

3.1.1 Tutustuminen

”Se on äärettömän ihana juttu, että sieltä hoidosta tulee se uusi hoitotäti käymään meillä kotona ennen hoidon alottamista koska siitä vain tulee se ”turvatäti” siellä hoidossa lapselle.”

– Äiti, ”Merkittävä kokemus päiväkodissa tai perhepäivähoidossa”

Hoidon alkaessa yksi ryhmän varhaiskasvattajista nimetään lapsen hoidon aloituksen tukijaksi. Perheelle tarjotaan mahdollisuutta kotikäyntiin. Kotikäynnin tarkoituksena on tutustua lapseen hänen kotiympäristössään. Kotikäynnillä huoltajat kertovat lapsesta, hänen kiinnostuksen kohteistaan ja tarpeistaan sekä muista varhaiskasvatuksen kannalta olennaisista asioista. Varhaiskasvattaja kertoo hoitopaikan toiminnasta sekä tarjoaa mahdollisuutta tutustumiskäynteihin hoitopaikassa. Hoitopaikassa voi halutessaan käydä useamman kerran. Tutustumiskäynnillä sekä hoitosuhteen alkaessa tuttu varhaiskasvattaja on vastaanottamassa ja opastamassa lasta sekä huoltajia.

”Minua äitinä tietenkin hirvitti viedä minun ainokaista pikkuista juuri ja juuri vuoden täyttäneitä rakkauspakkausta vieraalle tädille vieraaseen ympäristöön hoitoon koko päiväksi. Yllättävästi se rauhoitti minun mieltä, että hoitotäti kävi meillä kotona ensin tutustumassa meihin ja lapsen kotiympäristöön, missä käytiin meidän päivän rutiineja läpi ja sain kysellä hoitotädiltä kaikkia mieltä painavia asioita. Vuorostaan saimme luvan käydä niin monta kertaa hoitotädin luona kun tunsimme tarvitsemamme ja kerran kävimmekin siellä tutustumassa. Heti tuli niin kotoinen fiilis että hyvillä mielin saimme aloitella hoidon.”

– Äiti, ”Merkittävä kokemus päiväkodissa tai perhepäivähoidossa”

3.1.2 Kohtaaminen ja yhteydenpito

Päivittäiset kohtaamiset huoltajien kanssa ovat tärkeä yhteistyön muoto. Niissä keskustellaan lapsen päivän tapahtumista ja kokemuksista: mitä lapsi on päivän aikana oppinut, kuinka taidot ovat kehittyneet, millaisia mahdollisia haastavia tilanteita lapsi on kohdannut, kuinka arjen perustoiminnot ovat sujuneet ja muut mahdolliset huomiot. Huoltajien ja varhaiskasvattajien havainnot ja keskustelut lapsesta luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Päivittäisten kohtaamisten lisäksi merkittävä yhteistyömuoto huoltajien kanssa on muiden kanavien kautta käytävä yhteydenpito. Haapajärvellä tiedotettavat asiat kulkevat huoltajille Päikyn kautta. Lisäksi henkilöstö pitää huoltajiin yhteyttä mm. WhatsApp-viestein ja kuvin.

Henkilöstö laatii yhdessä huoltajien ja mahdollisesti muiden yhteistyötahojen kanssa Lapsen Varhaiskasvatussuunnitelman (vasu), jonka lähtökohtana ovat lapsen etu ja tarpeet. Vasu-keskusteluissa käsitellään muun muassa lapsen sen hetkistä kasvua, kehitystä ja oppimista sekä mahdollisia tuen tarpeita. Samalla keskustellaan yhdessä varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista ja huoltajien ideoista, toiveista ja odotuksista. Lapsen vasu päivitetään vähintään kerran vuodessa, yleensä toimintakauden alussa, mutta myös aina tarvittaessa.

Ennen 4 -vuotiaan neuvolatarkastusta täytetään lapsesta havainnointikaavake, joka on suunniteltu ja laadittu yhteistyössä neuvolan kanssa. Kaavakkeessa on osiot täytettäväksi sekä kotona että varhaiskasvatuksessa. Tarvittaessa voidaan järjestää keskusteluhetki huoltajien kanssa. Perhe vie nelivuotishavainnointikaavakkeen mukanaan neuvolaan ja neuvolasta palautuu päivähoitoon yhteenvetolomake neivolakäynnin havainnoista.

Lapsen siirtyessä esikouluun huoltajien kanssa käydään tiedonsiirtokeskustelu, jossa karitetaan lapsen kehityksen ja oppimisen taitoja ja valmiuksia. Tiedonsiirtokaavakkeet lähetetään keväällä lapsen esiopettajalle.

Lisäksi lapselle tehdään tarvittaessa yhdessä huoltajien kanssa lääkehoitosuunnitelma, johon kirjataan tiedot lapselle annettavasta lääkkeestä, lääkkeen annosteluajat sekä seuranta lääkkeen antajasta, määrästä ja antamisajasta.

4 LAPSEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA

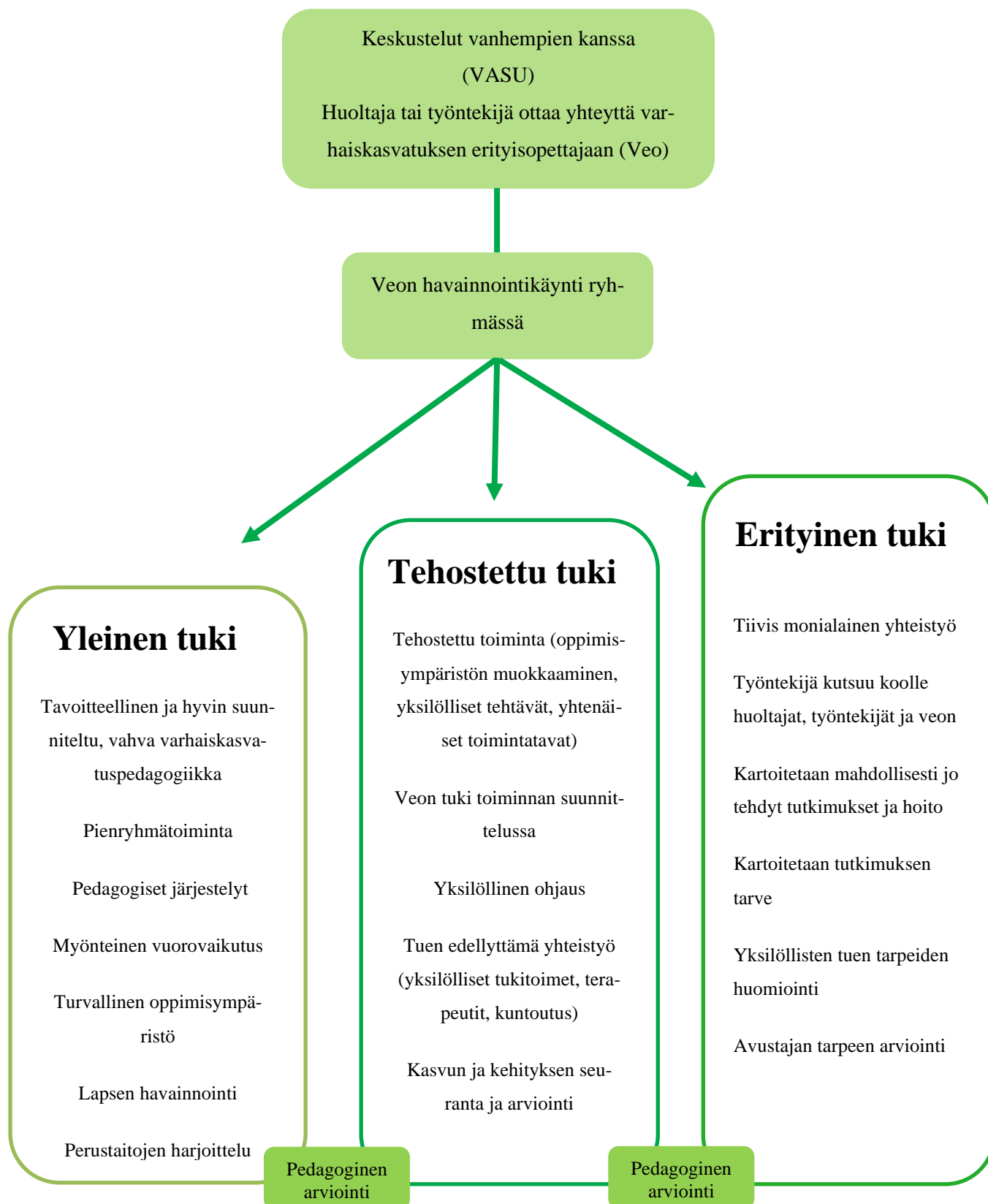
Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty. Tukea annetaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemukseen tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Varhaiskasvatus tekee moniammatillista yhteistyötä eri tahojen kanssa, joista kerrotaan tarkemmin kohdassa ”4.2. *Varhaiskasvatuksen palvelurakenne ja yhteistyötahot Haapajärvellä*”. Mikäli jollakin lapsen kanssa yhteistyötä tekevällä taholla tai lapsen huoltajilla nousee huoli lapsen kehityksestä tai kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista, se otetaan puheeksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tuen tarpeen ilmetessä lapselle järjestetään tukitoimia hoitopaikkaan tai muulla tavoin yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa. Usein tuen tarpeessa oleva lapsi on päiväkodissa. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus; asiantuntijoiden on tärkeää tukea perhettä myös kotiympäristössä.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tuen tarve arvioidaan yhteistyössä lapsen huoltajien, esiopettajan ja/tai erityisopettajan kanssa. Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta, josta päätös tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Pienryhmään siirtyvän lapsen tiedonsiirtokeskustelussa on mukana tuleva esiopettaja. Myös varhaiskasvatuspaikan ja ryhmän vaihtuessa tuen jatkuvuus varmistetaan.

LAPSEN TUEN POLKU VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Kolmiportainen tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa lapsen kasvun ja oppimisen tuen järjestämisessä käytetään tuen kolmiportaista mallia. Oikea-aikaisella tuella lapsia autetaan mahdollisimman varhain ja annettu tuki ennaltaehkäisee ongelmien vaikeutumista ja kasautumista. Tuki voi vaihdella yleisen, tehostetun ja erityisen tuen välillä. Kehityksen ja oppimisen tuki rakennetaan muokkaamalla toimintatapoja, toiminnan sisältöjä, oppimisympäristöä ja henkilöstöjärjestelyjä lapsiryhmän tarpeita vastaaviksi. Riippumatta tuen tasosta henkilöstö voi käyttää toiminnan arvioinnissa, toteuttamisessa ja kehittämisessä ”Sujuva arki on lapsen hyvinvoinnin perusta” -lomaketta (LIITE 1).

Huoltajien kanssa yhdessä sovitut, lapsen hyvinvointia edistävät kasvatukselliset periaatteet ja toimintatavat kirjataan niin konkreettisesti lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, että niiden toteutumista voidaan arvioida. Lapsen vasuun kirjattujen tarpeiden ja ammatillisen tiedon pohjalta tiimi/työpari suunnittelee ja sopii kasvattajille yhteiset toimintatavat, joita kaikki kasvattajat sitoutuvat noudattamaan. Tärkeässä roolissa on vahva pedagoginen osaaminen ja hyvä yleinen tuki ryhmissä.

Kun lapsella huomataan tarve tukeen, toimitaan seuraavasti:

- 1. Tukitoimet aloitetaan välittömästi.** Lapsen ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja vastaa tuen aloittamisesta. Tarvittaessa konsultoidaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaa.
- 2. Lapsen tilanne ja tarpeet arvioidaan** yksityiskohtaisemmin yhteistyössä tiimin, huoltajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa lasta kuullen.
- 3. Tuesta laaditaan kirjallinen suunnitelma (LIITE 2) lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan (vasuun)** sisältäen sopivat tuen muodot tavoitteineen ja vastuineen yhteistyössä huoltajien, lapsen ja tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja muiden yhteistyötahojen kanssa.
- 4. Varhaiskasvatuksen opettaja perehdyttää** lapsen kanssa työskentelevät muut ammattilaiset tuen suunnitelmaan ja huolehtii jokaisen lapsen kanssa toimivan sitoutumisesta tuen toteuttamiseen. Sitoutuminen on hyvin tärkeää, sillä tuen tulee toteutua kaikissa tarvittavissa arjen tilanteissa systemaattisesti.

5. **Suunnitelman toimivuutta arvioidaan jatkuvasti arjessa** lasta, ryhmän toimintatapoja ja ympäristöä havainnoiden, huoltajien kanssa keskustellen, lasta aktiivisesti kuunnellen.
6. **Toimintatapoja, ympäristöä ja tuen muotoja muokataan** havaitun ja keskustellun pohjalta jatkuvasti tarpeen mukaan.
7. **Lapsen vasuun tehdään muokkauksia ja päivityksiä säännöllisesti** havaitun pohjalta huoltajien, tiimin ja mahdollisten yhteistyötahojen kanssa yhteistyössä ja lasta kuullen.
8. **Lapsen tuki jatkuu katkeamatta** niin kauan kuin lapsen tarpeet sitä edellyttävät. Tukea voimistetaan tai kevennetään vastaamaan lapsen tarpeita. Samoin erityispedagogisen osaamisen roolia tuen antamisessa ja suunnittelussa sekä tuen yksilöllisyyttä lisätään ja kevennetään lapsen tilanteen mukaan. Päätynyt tuki kirjataan myös lapsen vasuun.

4.1.1 Yleinen tuki

Yleinen tuki kuuluu kaikille lapsille. Yleisessä tuessa huomioidaan lasten yksilölliset erot kehityksessä, oppimisessa, temperamentissa ja kiinnostuksen kohteissa. Jokaisella lapsella on oikeus saada tukea kasvuunsa ja oppimiseensa. Yleisen tuen antaminen on kaikkien kasvattajien tehtävä ja se kuuluu kaikkeen varhaiskasvatuksen toimintaan. Varhaiskasvatuksessa on käytössä ”Hyvän yleisen tuen käytänteitä varhaiskasvatuksessa” (LIITE 3), jota kasvattajat hyödyntävät työssään.

Varhaiskasvatuksen kasvattajat kohtaavat lapsen hyväksyen ja ymmärtäen. Lapsen kehitykseen kuuluu haastavia vaiheita. Tästä syystä lapsen normaalin kehityksen ja siihen liittyvien riskien tunteminen on tärkeää. Tämä edellyttää kasvattajien perusosaamisen ylläpitämistä ja vahvistamista sekä myönteistä suhtautumista kasvun ja kehityksen mahdollisuuksiin. Yleinen tuki on aktiivista tekemistä lapsen tukemiseksi ryhmässä, ympäristön muokkaamista, yhteistyötä ja aktiivista toimintatapojen kehittämistä.

4.1.2 Tehostettu tuki

Kun yleinen tuki ei riitä lapselle, tarvitaan tehostettua tukea. Tehostettua tukea järjestetään lapselle, joka tarvitsee yksilöllistä tukea usealla kehityksen osa-alueella ja jonka tuen

tarve on pitkäaikainen. Tehostettu tuki sisältää yleisen tuen muodot, mutta niitä tehostetaan, tarkennetaan, yksilöllistetään sekä toteutetaan vahvempana ja säännöllisempänä pidemmän aikaa.

Tehostettuun tukeen siirrytään sen jälkeen, kun on yhdessä lapsen huoltajien ja kasvattajien kesken arvioitu ja todettu, että käytössä olleet yleisen tuen menetelmät eivät riitä lapsen tarpeisiin. Lapsen siirtyminen tehostetun tuen piiriin edellyttää varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatiota sekä mahdollisesti monialaista yhteistyötä.

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten yhdessä vanhempien, ryhmän kasvattajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kesken. Tarvittaessa tukea on suunnittelemassa myös yksikön esimies ja muita asiantuntijoita (= Lapsen kasvun tukiryhmä). Tehostetussa tuessa yhteistyö edellä mainittujen tahojen kesken tiivistyy. Suunniteltu tuki kirjataan lapsen vasuun.

4.1.3 Erityinen tuki

Erityisestä tuesta on kysymys silloin, kun lapsella on kokoaikaisen, jatkuvan ja yksilöllisen tuen tarve, tai tuen tarvetta on useammalla kehityksen osa-alueella, tai jollakin alueella tuen tarve on erittäin suuri. Erityisen tuen piiriin voivat kuulua esimerkiksi lapset, joilla on monialaisia kehitysviiveitä, vaikeita neurologisia ongelmia tai tunne-elämän häiriöitä. Erityisessä tuessa voivat käytössä olla kaikki tuen muodot.

Varhaiskasvatuksessa erityisen tuen edellytyksenä on aina monialainen yhteistyö, jossa huoltajat ovat osallisina. Suunniteltu tuki kirjataan lapsen vasuun. Lapsen ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistelevat erityisen tuen päätöksen. Erityisen tuen päätöksen tekee varhaiskasvatuksen johtaja. Erityisen tuen päätökset koskevat pääsääntöisesti pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneita lapsia.

4.2 Varhaiskasvatuksen palvelurakenne ja yhteistyötahot Haapajärvellä

4.2.1 Varhaiskasvatuksen palvelurakenne

Haapajärven kaupungin varhaiskasvatus on osa sivistyspalveluiden organisaatiota. Perheillä on valittavanaan hoitomuotoina perhepäivähoito tai päiväkotihoito. Varhaiskasvatuspalveluiden hallinnosta vastaavat varhaiskasvatuksen johtaja, päiväkodin johtaja ja palvelusihteeri.

Perhepäivähoitoa järjestetään hoitajan kotona tapahtuvana perhepäivähoitona. Perhepäivähoidossa voidaan samanaikaisesti järjestää varhaiskasvatusta enintään neljälle lapselle mukaan luettuina perhepäivähoitajan omat lapset, jotka eivät vielä ole perusopetuksessa. Perhepäivähoitajia on sekä keskustaaajamassa että sivukylillä.

Päiväkoti Satakieli on tarkoitettu 1 – 5 -vuotiaille lapsille. Päiväkodissa toimii viisi ryhmää. Päiväkoti Satulaakso on tarkoitettu 1 – 5 -vuotiaille lapsille. Päiväkodissa toimii 2 lapsiryhmää. Päiväkoti Jukola on tarkoitettu 1 – 5 -vuotiaille lapsille. Päiväkodissa toimii tällä hetkellä 1 sisarusryhmä. Syksyllä 2022 alkaen Jukolan toiminta laajenee, ja sinne siirtyvät Satulaakson 2 lapsiryhmää ja aloittaa 1 uusi lapsiryhmä. Päiväkoti Kartano on 0 – 6 -vuotiaille lapsille tarkoitettu luontopäiväkoti, jonka aukioloaika määräytyy lasten hoidon tarpeen mukaisesti. Päiväkoti Kartano on siis vuorotyötä tekevien huoltajien lapsille suunnattu varhaiskasvatuspaikka. Päiväkodissa on kaksi ryhmää. Lisää tietoa päiväkodeista löydät Haapajärven kaupungin nettisivuilta www.haapajarvi.fi

4.2.2 Varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) kulkee varhaiskasvatuksen henkilökunnan rinnalla tunnistamassa ja arvioimassa lasten tuen tarpeita yhteistyössä vanhempien ja muiden kuntouttavien tahojen kanssa. Tuettavia osa-alueita ovat tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen osa-alue, kielellinen sekä tiedollinen ja taidollinen osa-alue sekä motoriset taidot. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tavoin varhaiskasvatuksen erityisopettaja havainnoi ja seuraa lasten kehitystä aktiivisesti sekä suunnittelee tarpeenmukaisia tukitoimia ja kuntoutusta hyödyntäen monialaista yhteistyötä.

4.2.3 Lastenneuvola

Neuvolapalvelut on suunnattu lasta odottavalle ja lapsen syntymän jälkeen lapselle ja hänen perheelleen siihen saakka, kun lapsi aloittaa koulun. Lastenneuvolan tavoitteena on turvata jokaisen lapsen paras mahdollinen terveys ja tukea vanhemmuutta ja parisuhdetta, jotta lapsella olisi mahdollisimman hyvät edellytykset kasvuun ja terveeseen kehitykseen. Lasten terveysneuvontaa tekevät terveydenhoitaja ja lääkäri yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa.

Vastaanottokäyntien ja kotikäyntien määrät vaihtelevat lapsen ja perheen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaan. Laajoissa terveystarkastuksissa huomioidaan koko perheen terveys ja hyvinvointi. Laajaan terveystarkastukseen sisältyy terveydenhoitajan ja lääkärin tekemä tarkastus.

Lastenneuvolassa laajoja terveystarkastuksia on kolme ja ne ovat 4 kuukauden, 18 kuukauden ja 4-vuotiaan lapsen terveystarkastus, johon kuuluu myös varhaiskasvatuksessa tai kerhossa täytetty arvio lapsen kehityksestä sekä keskustelut vanhempien kanssa. Neuvolavastaanotoilla keskustellaan mm. perheen elintavoista ja voimavaroista, lisäksi vanhemmat voivat ottaa puheeksi muita itselleen tärkeitä asioita. Lapsi voidaan ohjata tarvittaessa puheterapeutille tai toimintaterapeutille sekä jatkotutkimuksiin neuvolalääkärin kautta.

4.2.4 Perhetyö

Neuvolan perhetyö on sosiaalihuoltolain 14 § mukaista perhetyötä, joka on matalan kynnyksen palvelu. Perhetyön avulla perheet saavat varhaisessa vaiheessa tukea esimerkiksi jaksamiseen, vanhemmuuteen tai lapsen kehitykseen. Perhetyötä ja muita mahdollisia sosiaalipalveluita toteutetaan suunnitelmallisesti yhteistyössä vanhempien kanssa pääsääntöisesti perheen kotona. Käytännössä perhetyö voi olla keskustelua kasvatukseen, vanhemmuuteen ja lapsen kehitykseen liittyvissä asioissa sekä vanhempien ohjausta ja tukeamista arjen toiminnoissa. Perhetyö ei ole kotipalvelua, vaan yhdessä perheen kanssa tehtävää tavoitteellista työskentelyä. Perhetyöstä laaditaan perheen kanssa perhetyön sopimus ja suunnitelma. Suunnitelmaa tarkistetaan yhdessä perheen kanssa sovitusti. Perhetyö on perheelle maksutonta. Perhetyötä voi hakea ottamalla yhteyttä PPKY Selänteen palveluohjaajaan.

4.2.5 Puheterapeutti

Puheterapeutti tutkii ja kuntouttaa kielen, puheen ja äänen häiriöitä. Puheterapeuttiin otetaan yhteyttä silloin, kun jokin lapsen kielenkehityksessä aiheuttaa huolta. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi puheen viivästyminen, epäselvyys tai ongelmat ohjeiden ymmärtämisessä. Puheterapeutti tekee havaintojen ja kielellisten testien perusteella arvionsa sekä määrittelee kuntoutuksen tarpeen. Arvion perusteella suunnitellaan yhdessä lapsen vanhempien kanssa jatkotoimenpiteet, joita ovat ohjauksellisen tai säännöllisen puheterapian aloittaminen. Joskus päädytään antamaan lapselle lisää kypsyäaikaa ja toisinaan taas hän tarvitsee jatkotutkimuksia. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa muiden lasta hoitavien tahojen, kuten neuvolan ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan, lääkärin, psykologin, toiminta- ja fysioterapeutin kanssa.

4.2.6 Fysioterapia

Lapsi voi ohjautua fysioterapiaan neuvolan tai erikoissairaanhoidon lähettämänä sekä huoltajien aloitteesta. Fysioterapeutti auttaa lasta ja perhettä eri ikävaiheissa ja eri tilanteissa. Lapsi voi ohjautua fysioterapiaan, mikäli ilmenee huoli lapsen motorisesta kehityksestä tai jos lapsella on kipuja. Lapsi voi myös tarvita kuntoutusta tapaturman jälkeen. Fysioterapeutti tekee yhteistyötä lapsen huoltajien kanssa.

4.2.7 Toimintaterapia

Toimintaterapia-arviossa kartoitetaan lapsen kehityksen osa-alueita (mm. kädentaidot, liikkuminen, havaitseminen, leikkitaidot, aistitiedon säätely), joita hän tarvitsee arjen tilanteissa toimimiseen. Arvioon lapsi voi tulla joko lääkärin läheteellä tai jonkun muun terveydenhuollon ammattilaisen suosituksesta.

Mikäli jollakin taitoalueella havaitaan tuentarvetta, vahvistetaan taitoja toimintaterapiassa yksilöllisesti asetettujen tavoitteiden mukaisesti, leikin ja toiminnallisten menetelmien kautta. Terapia toteutuu joko vastaanotolla tai lapsen omassa toimintaympäristössä. Toimintaterapeutti miettii lisäksi yhdessä vanhempien ja päivähoiton henkilökunnan kanssa keinoja tukea lapsen kehitystä arjen tilanteissa.

4.2.8 Vammaispalvelut

Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen vammaispalvelut antavat palveluita vammaispalvelulain ja kehitysvammaisten erityishuoltolain perusteella. Kuntouttavan päivähoidon tavoitteena on tukea lapsen kehitystä, lisätä osallisuutta, turvata lapsen tarvitsema hoito ja huolenpito sekä edistää hänen suoriutumistaan päivittäisistä toiminnoista. Vammaispalvelut osallistuvat kuntouttavan päivähoidon järjestämiseen toteuttamalla portaat-varhaiskasvatusohjelman ohjausta ja osallistumalla alansa asiantuntijana moniammatilliseen työryhmään, jossa laaditaan ja tarkastellaan yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa kuntouttavan päivähoidon tavoitteita ja niiden toteutumista. Lisäksi vammaispalveluiden työntekijät antavat tarpeen mukaan varhaiskasvatuksen henkilökunnalle tietoa ja konsultaatiota vammaisuuteen ja kehitysvammaisuuteen liittyvissä erityiskysymyksissä. Lapselle tehtävän erityishuolto-ohjelman perusteella lapsi voi olla oikeutettu maksuttomaan, kuntouttavaan varhaiskasvatukseen.

4.2.9 Perheneuvolapalvelut

Perheneuvolapalvelut on tarkoitettu lapsille, nuorille ja heidän perheilleen sekä lasten ja nuorten parissa työskenteleville. Perheneuvola antaa tukea esimerkiksi silloin, kun haluat keskustella lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista. Perheneuvolaan voi hakeutua myös, jos perheessä on äkillisiä muutoksia tai vanhemmat harkitsevat avioeroa tai eroon liittyvät asiat huolestuttavat. Teemme vanhempien luvalla yhteistyötä varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa ja tarvittaessa käymme myös lapsen hoitopaikassa.

Perheneuvolan palvelut ovat maksuttomia eikä lähetettä tarvita. Ajanvaraus tapahtuu jättämällä yhteystiedot palvelusihteerille, minkä jälkeen hoitotyöntekijä ottaa suoraan sinuun yhteyttä ja tekee hoidontarpeen arvioinnin.

4.2.10 Perhekeskustoiminta

Perhekeskukset ovat niin sanottuja matalan kynnyksen perhepalveluita; tavoite on, että perhekeskustoimintaan on helppo tulla yhdessä koko perheen kanssa. Perhekeskusten tiloissa toimii PPKY Selänteen eri toimijoiden (mm. neuvolat, lastensuojelu, vammaispalvelu) sekä MLL:n järjestäminä lasten kerhoja, perhekerho, lapsiparkki, perhekahvila sekä erilaisia vertaisryhmiä ja tapaamisia, jotka tukevat perheitä oikea-aikaisesti erilaisissa

perheen arjen, jaksamisen ja vanhemmuuden kysymyksissä. Perhekeskuksen ammattilaiset kuuntelevat ja antavat tarvittaessa apua ja neuvoja huoltajien pulmissa. Tarkempaa tietoa perhekeskusten toiminnasta löytyy PPKY Selänteen nettisivuilta.

4.2.11 Lapsiperheiden kotipalvelu

Sosiaalihuoltolain mukaan kotipalveluilla tarkoitetaan asumiseen, henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen sekä muuhun elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista. Lapsiperheiden kotipalvelu on joko tilapäistä tai määräaikaista ja säännöllistä.

Tilapäistä kotipalvelua voi saada ennakoitavissa olevaan avun tarpeeseen, kuten esim. vanhemman terapiakäynti. Tilapäisen kotipalvelun avun tarve arvioidaan tapauskohtaisesti.

Määräaikaista, säännöllistä kotipalvelua voi saada, kun perhe tarvitsee tukea selvitäkseen arkeen liittyvien asioiden hoidosta esim. vaikean elämäntilanteen tai äkillisten elämäntilanteiden vuoksi. Määräaikaista, säännöllistä kotipalvelua haetaan lapsiperheiden kotipalveluhakemus-lomakkeella, mikä löytyy Selänteen nettisivuilta. Kotipalvelun myöntämisestä tehdään kirjallinen päätös. Tarkempaa tietoa lapsiperheiden kotipalvelusta löytyy PPKY Selänteen nettisivuilta.

4.2.12 Lapsen kasvun tukiryhmä

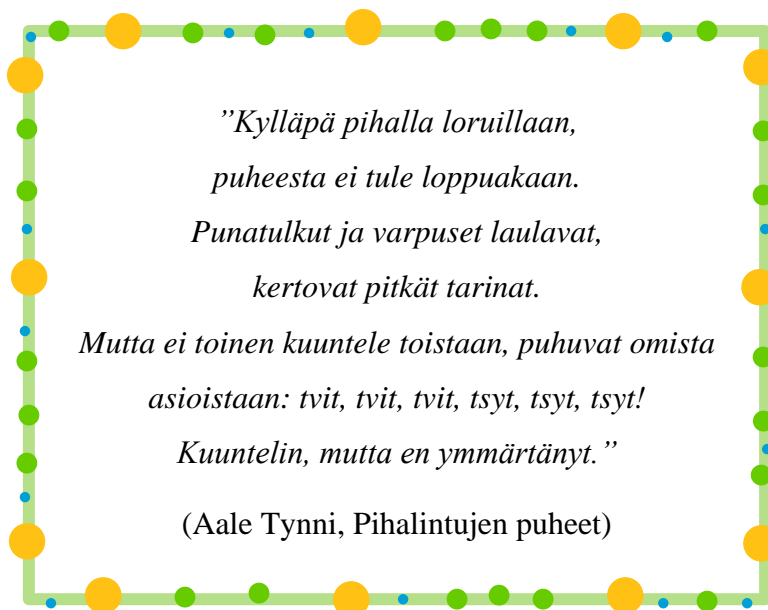
Lapsen kasvun tukiryhmä on varhaiskasvatuksen monialainen työryhmä, joka kokoontuu Haapajärven varhaiskasvatuksessa säännöllisesti.

Ryhmään kuuluvat:

- Varhaiskasvatuksen johtaja /päiväkodin johtaja
- Päiväkodin/perhepäivähoidon henkilökuntaa lapsiryhmästä
- Lastenneuvolan terveydenhoitaja
- Sosiaalipalveluiden työntekijä
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- Ryhmää täydennetään tarvittaessa koulukuraattorilla, koulun erityisopettajalla sekä vammaispalvelun ohjaajalla

Ryhmän tavoitteena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä monialaisessa yhteistyössä. Huoltajat voivat halutessaan osallistua ryhmään tai heillä on mahdollisuus tuoda asioita ryhmään henkilökunnan kautta. Huoltajien kanssa yhdessä sovitaan, ketä ryhmään pyydetään mukaan heidän lapsensa osalta. Ryhmää koskee vaitiolovelvollisuus ja kenenkään lapsen asioita ei käsitellä ilmoittamatta ja keskustelematta vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuspaikasta saa etukäteen tiedon ryhmän kokoontumisesta.

5 KIELTEN RIKAS MAAILMA

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kielen avulla lapsi myös ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Kun lapsen kielelliset taidot kehittyvät, hänelle avautuu uudenlaisia mahdollisuuksia muun muassa aktiiviseen vaikuttamiseen ja osallisuuteen.

Varhaiskasvatuksessa huomioidaan, että lapsi kasvaa erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kodeissa voidaan käyttää useita eri kieliä ja kielen käyttötavat sekä vuorovaikutus vaihtelevat. Tätä kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tuetaan yhteistyössä lapsen hoitajien kanssa.

5.1 Kehittyvät kielelliset identiteetit

Kielen oppimisen kannalta on tärkeä tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. Kielelliset identiteetit kehittyvät, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kehittyvät kielelliset identiteetit:

- Vuorovaikutustaidot
- Kielen ymmärtämisen taidot
- Puheen tuottamisen taidot
- Kielen käyttötaidot
- Kielellinen muisti ja sanavarasto
- Kielitietoisuus

5.1.1 Vuorovaikutustaidot

Kielen kehitykselle luodaan perustaa hyvien vuorovaikutuskokemusten kautta. Aikuisen aktiivinen läsnäolo sekä lapsen sanattomiinkin viesteihin reagoiminen on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lasta kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

5.1.2 Kielen ymmärtämisen taidot

Toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lapsen sanavaraston kehittymistä. Arjessa lapselle nimetään esineitä ja asioita. Lapselle puhutaan selkeästi sekä kerrotaan ohjeet lyhyesti. Päivittäisten rutiinien sekä lorujen ja laulujen toistaminen tukevat puheen kehittymistä ja sanavaraston laajentumista. Apuna käytetään myös kuvia, esineitä ja tuki-
kiviittomia.

5.1.3 Puheen tuottamisen taidot

Lasten puheen tuottamisen taitoja tuetaan lukemalla, laulamalla, loruttelemalla, saduttamalla ja tarinoimalla. Lapsia rohkaistaan puhumaan erilaisissa tilanteissa. Vähitellen kiinnitetään huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

5.1.4 Kielen käyttötaidot

Lasten kielen käyttötaitoja ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lapsen kanssa harjoitellaan kerrontaa, puheen vuorottelua ja kuuntelua. Lasten kanssa harrastetaan yhdessä myös sanaleikkejä, riittelyä ja kielellä leikkelyä. Lapsen kielen käyttötaitoja vahvistavat monipuolisiin teksteihin ja lastenkirjallisuuteen tutustuminen.

5.1.5 Kielellinen muisti ja sanavarasto

Lapsen kielellinen ilmaisu monipuolistuu sanavaraston ja kielellisen muistin laajentuessa. Tätä tuetaan mm. loruilla, laululeikeillä, kielellä leikkittelyllä ja asioiden nimeämisellä. Varhaiskasvatuksessa lapselle annetaan aikaa keskusteluille, lukemiseen sekä tarinoiden kerrontaan. Näin lapsi voi pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä sekä opetella uusia käsitteitä.

5.1.6 Kielitietoisuus

Lapsen kielitietoisuus kehittyy, kun lapsen kiinnostusta puhuttua ja kirjoitettua kieltä kohtaan lisätään. Vähitellen lapsen mielenkiintoa ohjataan myös lukemiseen ja kirjoittamiseen. Tutkittaessa ja havainnoidessa kieltä lapsen huomio suunnataan kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

5.1.7 Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä.

6 ILMAISUN MONET MUODOT

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehoallisen sekä käsityöllisen ilmaisun kehittymistä ja tutustuttaa lasta eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan erilaisia työtapoja käyttäen sekä hyödyntäen oppimisympäristöjä ja lähiympäristön kulttuuritarjontaa.

Lapselle on luontaista ilmaista itseään kokonaisvaltaisesti ja käyttämällä ilmaisun eri muotoja luovasti yhdistellen. Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapselle keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä kiinnostavalla ja innostavalla tavalla. Lapsen oppimisvalmiudet kehittyvät kun hän pääsee tutkimaan, tulkitsemaan, oivaltamaan ja ilmaisemaan itseään. Lasta kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Lapsen osallisuus, ideat, toiveet ja lapsilähtöisyys huomioidaan myös toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa, samoin ajankohtaiset teemat ja vuodenaajat. Lisäksi teemme yhteistyötä eri paikallisten toimijoiden, kuten seurakunnan, kulttuuripalveluiden ja musiikkiopiston kanssa.

Aikuisen tulee olla aidosti kiinnostunut ja innostunut asioista, jotta lapsen mielenkiinto voi herätä. Tärkeää on ohjata ja tukea lapsia ilmaisussa, jotta jokaisella olisi mahdollisuus ilmaisemiseen ikätasosta tai taidoista riippumatta. Tämän lisäksi oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus sekä saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

6.1 Musiikki

Lapsen valmiudet hahmottaa musiikkia kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Jokaisella tulee olla mahdollisuus iloita musiikista ja kehittää leikin sekä elämysten avulla musiikillisia perusvalmiuksiaan. Loruilu ja laulaminen kuuluvat osaksi päivittäistä toimintaa yhdistämällä sitä arjen eri toimintoihin, kuten pukeutumis- ja siirtymätilanteisiin. Arjessa musiikillista ilmaisua tapahtuu myös soittamisen, tanssimisen, musiikin kuuntelun, musiikin mukaan liikkumisen ja kehosoittamisen kautta.

6.2 Kuvallinen ilmaisu

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on herättää lapsen kiinnostus kuvataiteeseen, visuaaliseen kulttuuriin sekä kulttuuriperintöön. Tavoitteena on myös edistää lapsen luovuutta tukemalla ja rohkaisemalla lapsen omaa ilmaisua.

Hyviä keinoja tähän ovat piirtäminen, maalaaminen, muovaileminen, rakentelu sekä as-karteleminen. Tekemisen kautta lapsi oppii luottamaan omiin kykyihinsä, käyttämään mielikuvitustaan sekä nauttimaan ja ihastelemaan omia ja toisten teoksia. Näiden lisäksi tutustutaan myös opettavaisiin mediasisältöihin sekä erilaisiin rakennettuihin ja luonnon-tilaisiin ympäristöihin. Kädentaitoja harjoitellaan pienen lapsen kanssa helppokäyttöisillä työvälineillä ja isomman lapsen kanssa tehtävät monipuolistuvat ja itsenäinen harjoittelu lisääntyy.

6.3 Sanallinen ja kehollinen ilmaisu

Sanallisen ja kehollisen ilmaisun tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapselle mahdollisuuden monipuoliseen ilmaisuun, viestintään sekä kielelliseen ja keholliseen kokemiseen. Arjessa sanallista ja kehollista ilmaisua harjoitellaan ohjatun toiminnan sekä vapaan leikin kautta. Toiminnassa hyödynnetään mm. lasten kirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta. Näiden avulla vahvistetaan kykyä muodostaa mielikuvia, rikastuttaa kieltä ja elävöittää ilmaisua. Sadut ja tarinat innostavat lasta omien tarinoiden kertomiseen ja esittämiseen. Toiminnan toteutuksessa tärkeää on harjoitella esiintyjänä ja katsojana olemista. Lapsen kokemusten, havaintojen ja mielikuvituksen pohjalta esiinnoitettuja asioita työskentelään yhdessä aikuisen kanssa.

6.4 Käsiyöllinen ilmaisu

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. Käsiyöllisen ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki

näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

7 MINÄ JA MEIDÄN YHTEISÖMME

Kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen, hänen elinpiirinsä laajenee ja lapsi kohtaa erilaisia tapoja toimia ja ajatella. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lapsen valmiuksia ymmärtää lähiympäristön monimuotoisuutta ja harjoitella eri tapoja toimia uusissa tilanteissa.

7.1 Eettinen ajattelu

Lapsen kanssa käsitellään ja pohditaan yhdessä ryhmän sääntöjä sekä lasta askarruttavia eettisiä kysymyksiä eri aiheista, kuten ystävydestä, oikean ja väärän erottamisesta, oikeudenmukaisuudesta, pelosta, surusta ja ilosta. Lapsen ihmettelylelle annetaan tilaa ja hänen kanssaan pohditaan mieltä askarruttavia kysymyksiä. Asioita käsitellään satujen, musiikin, pöytäteatterin, vierailujen, sadutuksen ja leikin kautta niin, että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi.

7.2 Katsomuskasvatus

Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan erilaisia uskontoja, katsomuksia ja niihin liittyviä juhlia sekä perinteitä. Yhteistyötä tehdään lapsen huoltajien kanssa jokaisen perheen taustaa, katsomusta ja arvoja kuunnellen sekä kunnioittaen.

7.3 Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus

Menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla voidaan suunnata lapsen mielenkiintoa niin historiallisiin asioihin kuin tulevaisuuden rakentamiseen. Myös lapsen kasvuympäristön moninaisuutta tarkastellaan, jotta lapsi ymmärtää, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Lapselle luodaan mahdollisuuksia tutustua ja eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Nykyhetkeä tarkastellaan lasta kiinnostavien ja elinympäristön ajankohtaisten asioiden kautta. Leikin avulla voidaan miettiä myös tulevaisuutta.

7.4 Eihän kiusata – ollaan kavereita

Varhaiskasvattajat ovat sitoutuneet työskentelemään kiusaamisen ehkäisemiseksi ja niin fyysiseen kuin psyykkiseenkin kiusaamiseen puututaan aina. Fyysinen kiusaaminen ilmenee muun muassa tönimisenä, raapimisena ja puremisena. Psyykkistä kiusaamista on nimittely, arvosteleminen, ulkopuolelle jättäminen, tahallinen ärsyttäminen ja hännääminen. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista ehkäistään luomalla turvallinen ilmapiiri ryhmään sekä vahvistamalla vuorovaikutustaitoja.

Aikuinen on aina läsnä ja havainnoi lasten leikkiä niin sisällä kuin ulkona sekä ennakoi tilanteita. Arjen sujumiseksi lasten kanssa luodaan yhdessä säännöt ja niitä käydään säännöllisesti läpi.

Kiusaamistilanteet käsitellään lasten kanssa keskustelemalla ja tarvittaessa myös kuvien avulla. Ryhmässä opetellaan pyytämään ja antamaan anteeksi. Haapajärvellä käytetään myöskin MiniVersoa, sovittelumallia, joka on kehitetty osaksi varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria lapsen oikeuksien ja osallisuuden vahvistamiseksi riitatilanteissa. MiniVerson avulla harjoitellaan sopimaan ristiriitatilanteita puhumalla ja kuuntelemalla jokaista osapuolta. Kiusaamisesta kerrotaan aina osapuolten huoltajille ja tapahtumasta keskustellaan avoimesti heidän kanssaan.

8 TUTKIN JA TOIMIN YMPÄRISTÖSSÄNI

Luonto antaa lapselle elämyksiä ja kokemuksia eri vuodenaikoina. Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista.

8.1 Ympäristökasvatus

Ympäristöä ja lähiluontoa tutkitaan ja havainnoidaan ympäri vuoden eri aistein. Keväällä luonnon herätessä seurataan kevään ensi merkkejä, kuten lumen sulamista, muuttolintujen paluuta ja kasvien nousemista. Kesällä opetellaan ja tunnistetaan uusia kasveja ja hyönteisiä sekä nautitaan eri sääilmiöistä. Syksyllä herkutellaan kesän sadolla ja seurataan luonnon valmistautumista talveen: tehdään huomioita päivän lyhenemisestä ja valon vähenemisestä, seurataan muuttolintujen lähtöä, luonnon ruskaa ja ilmojen viilenemisestä. Talvella lapset iloitsevat ensilumen tulosta ja lumileikeistä kaikin aistein. Lasten kanssa ihmetellään ja havainnoidaan mitä pakkasen saa luonnolle aikaan.

”Se että hoidossa kaikki on ”omakotimaista” on ihan huippua. Kierrätetään ja seurataan luontoa, ollaan ulkona, leikitään. Eletään juhlia ja vuodenaikoja niin kyllä viedään aamuisin hyvillä mielin hoitoon ja pääasia että lapsi tykkää myös.”

– Äiti, ”Merkittävä kokemus päiväkodissa tai perhepäivähoidossa”

Retkillä luontoon lapset havainnoivat luonnonilmiöitä, kasveja ja eläimiä. Näistä haetaan yhdessä tietoa sekä keskustellaan, opitaan ja ihmetellään. Retkillä opetetaan vastuullisuutta ja luonnon kunnioittamista esim. tuomalla retkelle viedyt roskat pois. Retkillä opitaan myös nauttimaan luonnosta ja lapsen suhde luontoon vahvistuu.

Lapsia ohjataan kestävään elämäntapaan ruokailuun liittyvällä vastuullisuudella, energian säästämällä sekä jätteiden vähentämällä. Haapajärven varhaiskasvatuksessa esimerkiksi seurataan hävikkiruuan kertymistä ja kierrätetään aktiivisesti lasten kanssa yhdessä sekä hyödynnetään kierrätysmateriaaleja. Näiden asioiden kautta lapsi oppii arvostamaan maapallon hyvinvointia. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan, mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.

8.2 Matemaattinen ajattelu

Lapsi oppii ja oivaltaa matematiikkaa ja sen osa-alueita arjen tilanteissa, leikeissä ja eri toiminnoissa. Toiminnassa huomioidaan lapsen ikä ja kehitys. Aikakäsitteitä lapsi oppii keskustelemalla ja havainnoimalla esimerkiksi päivämääriä, viikonpäiviä, kuukausia ja vuodenaikoja.

Leikkien ja lorujen avulla lapsi oppii käsitteitä, vastakohtia, lukumääriä ja numeroita. Geometrista hahmottamista harjoitellaan palapelien, legoilla rakentelun, muovailun ja askartelun avulla.

8.3 Teknologia- ja mediakasvatus

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa.

Lapsia opetetaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Teknologiakasvatus lähtee liikkeelle lapsen maailmasta. Lapsi saa itse tutkia, tutustua ja ihmetellä eri materiaaleja sekä kokeilla eri laitteiden ja lelujen toimintaa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen sekä varhaiskasvatuksessa tarvittavien laitteiden ja koneiden monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

9 KASVAN, LIIKUN JA KEHITYN

9.1 Liikkuminen

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lasta liikkumaan päivittäin turvallisessa, innostavassa ja houkuttelevassa ympäristössä monipuolisesti sekä kokemaan liikkumisen iloa. Riittävä fyysinen aktiivisuus on edellytys lapsen normaalille kasvulle ja kehitykselle. Innostumisen ja oivalluksien kautta lapsi kokeilee kaikkea uutta. Lapsi liikkuu parhaiten leikin lomassa ja mieluisissa arjen askareissa.

Varhaiskasvatuksessa lasta kehdutaan, tuetaan ja rohkaistaan kehitystason mukaisesti ja lapsen liikunnallisia toiveita kuunnellaan. Varhaiskasvattaja havainnoi lapsen motorisia taitoja päivittäin. Havainnot otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa, jossa lapsen kehitettäviä osa-alueita vahvistetaan ja tuetaan. Viikoittaiseen suunnitelmaan sisältyy ohjattua ja vapaata liikkumista sekä sisällä että ulkona.

9.2 Ruokakasvatus

Varhaiskasvatuksessa lasta ohjataan omatoimiseen ruokailuun sekä monipuoliseen ja riittävään syömiseen. Ruokakasvatuksen avulla lapsi oppii suhtautumaan myönteisesti ja iloisesti ruokaan, ja samalla ruokamieltymykset rikastuvat ja kiinnostus ruokamaailmaan kasvaa. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen hyviä pöytätapoja, ruokarauhaa ja yhdessä syömistä.

Varhaiskasvatuksessa lapsen osallisuutta tuetaan siten, että lapsi saa osallistua hoitopai-kassa sekä ruokahetken suunnitteluun että toteutukseen. Lapsi voi esimerkiksi suunnitella leivonnaisia ja välipaloja sekä osallistua niiden tekemiseen.

Lapsella voi olla erityisruokavalion tarve perheen uskonnollisen vakaumuksen tai lapsen oman terveydentilan perusteella. Erityisruokavalioista pyydetään terveydenhoitajan tai lääkärin lausunto.

9.3 Terveys ja turvallisuus

Turvallinen ja terveellinen oppimisympäristö edistää lapsen hyvinvointia. Tavoitteena on tukea lapsen turvallisuuden tunnetta antamalla hänelle valmiuksia pyytää ja hakea apua. Lasta ohjataan pitämään huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniasta. Lasten ikätasoisista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti.

Lapsen hyvinvointia edistävät pysyvät ihmissuhteet, lämmin ja hyväksyvä ilmapiiri sekä turvalliset ja terveelliset ulko- ja sisätilat. Lapselle annetaan mahdollisuus riittävään lepoon, terveelliseen ravintoon, säännölliseen päivärytmiin sekä ulkoiluun. Retkillä lähiympäristöön opetellaan liikenteessä liikkumiseen liittyviä tapoja ja sääntöjä.

**Lapsen hyvinvoinnin arviointia tehdään yhdessä
huoltajien kanssa:**

- ♥ Nelivuotishavainnointilomakkeen täyttäminen
nelivuotiaalle
- ♥ Yksikön toimintaa koskeva kehittämissuunnitelma
- ♥ Esioppilaan tiedonsiirtokeskustelu viisi-vuotiaalle
  - ♥ Lapsen vasu-keskustelut

**Varhaiskasvattajat arvioivat ja kehittävät
omaa toimintaansa:**

- ♥ Tiimisopimuksien teko ja niiden arviointi
  - ♥ Oppimisympäristön arviointi
  - ♥ Toiminnan arviointi
  - ♥ Lapsihavainnointi
  - ♥ Kehityskeskustelut
- ♥ Säännölliset palaverikäytännöt

LIITE 1

SUJUVA ARKI ON LAPSEN HYVINVOINNIN PERUSTA

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Kehityksen ja oppimisen tuki on osa varhaiskasvatuksen toimintaa ja se kuuluu kaikille lapsille. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle koulutuksen ja vastuiden mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, Opetushallitus) Keskustelun jälkeen kirjataan käsitellystä temasta, kuinka toimintaa suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään kasvattajayhteisössä. Tarvittaessa hyödynnä apukysymyksiä teemoittain.

MYÖNTEINEN VUOROVAIKUTUS

Missä olemme onnistuneet/ mitä vielä kehitämme?

- Miten kohtaan lapsen, pysähdyntö vuorovaikutukseen, kuuntelenko, vastaanko aloitteisiin?
- Kuinka puhun lapselle, onko keskustelu vastavuoroista ja riittävän sensitiivistä?
- Miten kohtaan kasvattajana huoltajat?

TOIMIVA KASVATTAJAYHTEISÖ

Mikä meillä toimii/ missä voimme kehittyä?

- Tunnistammeko omat ja tiimin voimavarat, vahvuudet sekä pedagogisen osaamisen?
- Miten lasten vasuja hyödynnetään toiminnan suunnittelussa?
- Miten tiimissä sovitut yhteiset toimintatavat ja työnjako tukevat lapsen yksilöllisiä tarpeita?
- Millä tavalla pedagogista dokumentointia toteutetaan tiimissä?

PEDAGOGISET JÄRJESTELYT

Miten meillä toimii kokopäiväpedagogiikka/ mitä vielä kehitämme?

- Hoidolliset, kasvatukselliset, opetukselliset järjestelyt
- Kuinka pedagogiset järjestelyt mukautuvat lasten yksilöllisiin ja moninaisiin tarpeisiin?
- Miten luodaan arjen rauha ja kiireettömyys sekä oppimisen ilo ja innostus?
- Onko oppimiselle realistiset odotukset?
- Ovatko lapset tietoisia päivän kulusta ja mitä heiltä odotetaan?
- Miten toteutamme pienryhmäpedagogiikkaa?
- Miten joustavilla ryhmittelyillä tuetaan lasten oppimista ja osallisuutta?

TURVALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ

Mitä meillä on hyvää/ mihin voimme panostaa?

- Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen oppimisympäristö
- Mitkä seikat tekevät ympäristöstämme myönteisen?
- Kuinka huomioimme lapsen tarpeet ja mielenkiinnon kohteet?
- Ovatko työskentely- ja leikkipisteet jaettu rauhallisiin ja toiminnallisiin alueisiin?
- Miten tuemme ryhmäytymistä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta?
- Miten luomme ennakoitavuutta ja pysyvyyttä lapsen arkeen?

LIITE 2

TUEN SUUNNITELMA

Lapsen nimi:

Lapsiryhmän kuvaus: (henkilöstön rakenne, lapsimäärä, ikärakenne)

Keskustelun ajankohta ja osallistujat (merkitse jokaisen keskustelun pvm ja osallistujat erikseen):

Yleistä lapsesta (luonne, vahvuudet yms.)

Tuen muoto (alleviivaa):   YLEINEN   TEHOSTETTU   ERITYINEN

Tuen tarpeen osa-alueet tarkenna kirjallisesti tuen tarpeet kunkin osa-alueen alle, yhteenveto ja päivitys erilliseen taulukkoon):

- Kielen kehitys (puhuminen, ymmärtäminen, viestinnän mahdollistaminen)
- Fyysinen ja motorinen kehitys (terveys, kasvu ja liikkuminen)
- Sosiaalinen kehitys (vertaissuhteet, ryhmään kuuluminen, leikki)
- Emotionaalinen kehitys (tunteiden hallinta ja empatia)
- Oppiminen (muisti ja ajattelu)

Mahdolliset perustelut erityisen tuen päätökseen (VO JA VEO täyttävät):

Muita huomioitavia asioita:

Tuen tarkennetut tavoitteet	Tuen menetelmät	Kuka/ketkä vastaavat ryhmässä
Arviointia (merkitse pvm)	Arviointia (merkitse pvm)	Arviointia (merkitse pvm)

LIITE 3

HYVÄN YLEISEN TUEN KÄYTÄNTEITÄ VARHAISKASVATUKSESSA

MYÖNTEINEN VUOROVAIKUTUS

- Myönteinen ilmapiiri (lämmin vastaanottaminen, hymy, peukku, kiittäminen...)
- Lasten yksilöllisyyden ja erilaisuuden arvostaminen (aikuinen sopeuttaa esim. oman puheensa lapsen tarpeita vastaavaksi)
- Lasten kohtaaminen, pysähtyminen ja lapsen kuunteleminen päivittäin (syli, kosketus, katse...)
- Lasten itsetunnon tukeminen (vahvuuksien näkeminen, kannustaminen, hyvän puhuminen ääneen...)
- Lasten osallisuuden toteutuminen (lasten kiinnostuksen kohteet, innostava viritäminen aiheeseen)
- Kasvattajan kieli:
  - o **kuvaileva puhe** (tunteiden sanoittaminen, leikin sanoittaminen, leikin mallintaminen, havaintojen ääneen toteaminen)
  - o **ohjaava puhe** (selkeä ja myönteinen, selkokielineen)
- Kasvattajat vuorovaikutuksen mallina: lapsi kuulee, näkee ja tuntee, miten kasvattajat ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja lasten kanssa
- **Positiivinen**, johdonmukainen ja välitön palaute tavoitteen suuntaisesta käytämisestä
- Lasten vuorovaikutusaloitteiden huomioiminen ja tukeminen
- Kasvattajien läsnäolo ja lasten toiminnan ohjaaminen myönteisellä tavalla
- Yhteistyö vanhempien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa (keskustelut, reissuvihko, puhelu...)

TURVALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ

- Eri ikäisille sopivat toiminnot ja välineet
- Sovitut leikkipisteet (esim. hiljaiset ja äänekkäät leikki-/työskentelyalueet erotettu toisistaan)
- Turvallinen / selkeä toiminta- alue (esim. pukemismatto, leikkimatto)
- Erillinen rauhoittumistila / turva-alue
- Tavaroilla ja leluilla kuvitetut paikat
- Ympäristön muokkaus ja turhien tavaroiden karsinta
- Naulakko-, istuma-, ruokailu-, lepopaikat etukäteen nimetty/merkattu/kuvitettu
- Lähiympäristön hyödyntäminen oppimisympäristönä ja jakotilana
- Kasvattajien havainnot oman äänenkäytön vaikutuksesta ryhmän levollisuuteen
- Myönteinen palaute ja rauhallinen ristiriitatilanteiden ohjaaminen
- Lasten toiveiden kuunteleminen ja ympäristön muutosten toteuttaminen yhdessä
- Vertaisryhmän hyödyntäminen (esim. parityöskentelyssä, pienryhmäjaoissa, leikeissä)

TOIMIVA KASVATTAJAYHTEISÖ

- Lapsiryhmän muodostaminen lapsituntemuksen pohjalta

- Kasvattajien työnjako, vastuut sekä vahvuudet
- Lapsiryhmän havainnointi ja toimivuuden arviointi ja tarvittaessa uudelleen ryhmittely
- Kasvattajien fyysinen ja psyykinen läsnäolo (Miten sijoitat itsesi lapsiryhmässä?)
- Aikuisen lähiohjaus, aikuisen mallittaminen
- Lasten mielipiteiden huomioiminen suunnittelussa ja arjen hetkissä
- Jokaisen tiimin jäsenen sitoutuminen työskentelemään ryhmän eteen
- Yhdessä sovitut säännöt (turhien sääntöjen karsiminen)
- Lisätty myönteinen palaute toivotusta käyttäytymisestä
- Kasvattajien apu ja tuki sosiaalisten taitojen harjoittelussa

PEDAGOGISET JÄRJESTELYT

- Kuvien käyttö ja mallintaminen (esim. päiväjärjestys, toiminnanohjaus, leikkivallintataulu, sosiaaliset tarinat, nopea piirtäminen, liikennevalot)
- rentoutumishetket ja satuhieronta
- Henkilökohtainen ohjaus ja tuki
- Ymmärtämisen varmistaminen ja työskentelyn aloittamisen tukeminen (katsekontakti, lähelle meneminen, kosketus, pysäytys...)
- Lisäaikaa toimimiseen, tauotus, toimintojen jakaminen osavaiheisiin
- motivoivien tekijöiden hyödyntäminen
- Asioiden ennakointi
- Siirtymien suunnittelu ja porrastaminen
- Ohjeiden pilkkominen, kertaaminen sekä yksinkertaistaminen (apuna esim. kuvat, piirtäminen)
- Pienryhmätoiminnan muokkautuvuus, joustavat pienryhmät lasten tarpeiden mukaan
- Pienryhmätoiminta päivän eri tilanteissa, kokopäiväpedagogiikka (pienryhmätoiminnan toteuttaminen lapsen koko päivässä)
- Erilaiset oppimistavat (esim. toiminnallisuus)

Esimerkkejä:

- o Askeleittain, Tunnemuksu- ja mututoukka tunnetaito-ohjelma, Pikitarinat, www.viitotturakkaus.fi > tunteet-pelilauta, sosiaaliset kuvatarinat